

168

August STRINDBERG,
Tot sol (trad. Carolina Moreno
Tena), Barcelona, L'Avenç,
2020 (Col·lecció L'Accent).

per Núria Iceta

La casualitat ha volgut que la reedició de *Tot sol*, d'August Strindberg (traducció de Carolina Moreno Tena), s'hagi produït en temps de pandèmia. Rellegir ara aquesta magnífica obra breu ha estat una demostració de com ens condicionen les circumstàncies personals i l'entorn social a allò que en solem dir la recepció de l'obra. Totes les habilitats artístiques de l'escriptor, pintor i dramaturg suec (Estocolm, 1849-1912) tenen la seva traducció en aquesta obra. Una sorpresa agradable en una obra aparentment tan breu.

El primer cop que la vaig llegir em va fascinar per dos motius: per com definia la individualitat, més que la soledat a què fa referència el títol, en el sentit de ser conscient d'un mateix, i per com dibuixava aquest retrat mentre caminava per la ciutat i les estacions de l'any modificaven el paisatge. Sembla que no hi passi res, però hi passa tot. ¿Com no havia de retenir aquestes sensacions acarades amb el confinament derivat de la pandèmia de la covid-19? Un tercer element que m'ha colpit en la relectura que n'he fet ara —a propòsit de la invitació a participar en un club de lectura virtual sobre l'obra— és el de la creació literària. La literatura com a clau d'interpretació, de traducció de la realitat, un mirall també del que volem ser, del que volem viure; la lectura com a companyia i finestra oberta a l'horitzó quan tenim les sortides tan restringides.

L'obra comença amb el retorn a la ciutat després d'uns anys fora del narrador,

un escriptor de 50 anys que n'ha passat deu al camp, que sopa amb els amics retrobats amb aquella sensació que tots hem tingut algun cop que l'intercanvi de mirades, paraules i gestos ja no llisca com abans. Comença aquí la retrobada amb si mateix i amb la ciutat. Un recorregut físic, uns carrers reconeixibles i un viatge introspectiu, un estat d'ànim acompassat als canvis que experimenta el paisatge. Els edificis i els seus interiors (visualitzeu aquells finestrals nòrdics gegantins, sense cortines), a vol d'ocell i amb el més petits dels detalls, i els seus habitants, la gent del carrer amb qui a penes creues un cop de cap però de qui imagines passats i presents, fan de mirall per reflectir la personalitat del protagonista. La ciutat, les cases, els mobles, sovint els perceps tan protagonistes com els personatges que l'habiten. Les descripcions funcionen sovint com a acotacions teatrals. El dramaturg s'escola dins el narrador solitari. ¿No hem estat nosaltres també més conscients del nostre entorn últimament, de la gent amb qui hem pogut conviure i els que no hem pogut veure? ¿O de si la nostra casa tenia una sortida a l'exterior o prou cobertura telefònica? Està *Tot sol*, sí, però és ell en relació amb els altres, amb un temps i un espai que són reals però també són una construcció literària. S'hi contenen vivències que comparteixes amb el narrador com a reals, resseguint els passos de l'autor, però que de tant en tant aixequen el vol del somni o el somieig. Hiperrealisme i surrealisme conviuen com vies que s'entrecreuen. Fantasia o realitat, però sempre amb el jo al

centre. Fins i tot de vegades sembla que s'ho conti més a ell que als lectors. El centre de gravetat està sempre en el narrador, a qui imagino més alt i més gran que els personatges que li fan de mirall, però que esdevenen tant o més familiars que ell. El present no es pot alimentar només de passat, i encara que se sentís frustrat per les seves relacions, per les seves amistats, encara que en molts moments sigui només a través de l'observació, l'altre és la condició de possibilitat del jo. Els antics amics han estat substituïts per uns «nous amics» a qui en realitat no coneix de res. «Ara he aconseguit fer una bona colla d'amics impersonals i sense que em costi res.» Impossible! Podem reeixir a l'hora d'aspirar a la plena consciència sobre la individualitat, però mai sobre la soledat, ni per un mateix ni per la vida en comunitat. Per molt que s'ho proposi, en el que veu o en el que imagina, hi ha un desig de compartir la felicitat de l'altre. L'August Strindberg narrador persegueix una soledat serena sense aconseguir-ho, és clar, perseguit ell mateix per la seva misogínia, les manies persecutòries, els judicis (un per blasfèmia!). Lluita contra ell i contra el món, contra les convencions, contra les elits, contra els gèneres literaris i els models lingüístics.

En aquest viatge introspectiu, la religió també hi és present, lògicament. El seu és un cristianisme fora de convencions, és clar, amb el pòsit de l'educació luterana i de referències bíbliques. Les seves lectures crítiques, de literatura comparada o teològiques, conformen un cristianisme particular: «Balzac, aquell

gran mag, m'havia proporcionat no només una certa resignació, una submissió al destí o a la providència que em redimia del dolor dels embats de la vida, sinó que m'havia inoculat una mena de religió que m'agradaria anomenar cristianisme laic»; o aquí: «Abans, però, medito mitja hora, és a dir, llegeixo un devocionari que trio en funció del meu estat d'ànim. De vegades n'agafó un de catòlic; aquest m'aporta una alenada de cristianisme tradicional, apostòlic, és com el llatí i el grec, els ancestres, ja que amb el cristianisme comença la nostra, la meua, cultura.

«Amb el cristianisme apostòlic romà em sento com un ciutadà romà, com un ciutadà europeu; i els versos llatins intercalats em recorden que soc una persona culta. No soc catòlic, no ho he sigut mai, perquè no puc lligar-me a una confessió determinada. És per això que de vegades agafó un devocionari luterà, molt antic, amb una píndola per cada dia de l'any, i el faig servir de flagell.»

«Serà interessant preguntar-se com les vivències i les lectures que hem fet enguany han modificat també la nostra experiència religiosa.

L'obra, escrita el 1903, és considerada en bona part autobiogràfica pel nucli del seu pensament i també perquè el mateix Strindberg acabava de tornar a Estocolm després de quinze anys fora; personatge (un vidu sense nom) i creador són escriptors. Què més podien tenir en comú ambdós? ¿Potser la incomoditat amb l'entorn i amb un mateix és condició necessària per a la creació com ho és per la reflexió? ¿Ens haurem trobat a nosaltres mateixos un

any després de l'enclaustrament pandèmic? Ens haurem buscat?

Saber estar sol no és voler estar sol. «Al final, la soledat és això: embolcallar-se dins la pròpia ànima de seda, crisalidar-se i esperar la metamorfosi ja que aquesta sempre es produeix. Mentrestant, vivim de les nostres experiències i, telepàticament, vivim la vida dels altres. Mort i resurrecció; un nou aprenentatge per a cada cosa nova i desconeguda a venir.»